

Odnos identiteta i intimnosti u mlađoj odrasloj dobi

Skoko, Mate

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:152239>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za psihologiju

Psihologija (jednopedmetni), ak. god. 2021/2022

Mate Skoko

**ODNOS IDENTITETA I INTIMNOSTI U
MLAĐOJ ODRASLOJ DOBI**

Završni rad

Zadar, 2022.

Sveučilište u Zadru
Odjel za psihologiju
Psihologija (jednopedmetni), ak. god. 2021/2022

ODNOS IDENTITETA I INTIMNOSTI U MLAĐOJ ODRASLOJ DOBI

Završni rad

Student/ica:
Mate Skoko

Mentor/ica:
Izv. prof. dr. sc. Marina Nekić

Zadar, 2022.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Mate Skoko**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Odnos identiteta i intimnosti u mlađoj odrasloj dobi** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 7. srpnja 2022.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Krize identiteta i intimnosti prema Eriksonu	1
1.2. Operacionalizacije identiteta i intimnosti.....	2
1.3. Povezanost razvoja identiteta i intimnosti.....	3
1.4. Kritike teorija normativnih kriza	4
1.5. Razvoj identiteta i intimnosti s obzirom na dob	4
1.6. Rodne razlike u razvoju identiteta i intimnosti.....	5
1.7. Uloga odnosa s roditeljima u razvoju identiteta i intimnosti	5
1.8. Uloga ljubavnih odnosa u razvoju identiteta i intimnosti	6
1.9. Polazište i ciljevi istraživanja	7
1.10. Problemi i hipoteze	8
2. METODA.....	9
2.1. Sudionici.....	9
2.2. Mjerni instrumenti	9
2.2.1. Upitnik općih podataka	9
2.2.2. Modificirani Eriksonov inventar psihosocijalnih stadija (MEPSI).....	10
2.2.3. Ljestvice za samoprocjenu zadovoljstva odnosom s roditeljima i zadovoljstva ljubavnom vezom	10
2.3. Postupak	10
3. REZULTATI.....	11
4. RASPRAVA	16
5. ZAKLJUČCI.....	22
6. LITERATURA.....	23

ODNOS IDENTITETA I INTIMNOSTI U MLADOJ ODRASLOJ DOBI

Sažetak

Recentne kulturalne i socijalne promjene značajno su utjecale na uvijete pod kojima mlade osobe ostvaruju svoj prijelaz u odraslost te razvijaju važne čimbenike sebe poput identiteta i kapaciteta za istinski intimne odnose. Razvoj spomenutih kvaliteta ključan je za uspješno funkcioniranje odrasle osobe. Iz tog razloga, važno je utvrditi primjenjivost klasičnih teorija relevantnih za ovo životno razdoblje, poput Eriksonove teorije psihosocijalnog razvoja, kao i potencijalne čimbenike koji mogu posredovati uspješnom razvoju identiteta i intimnosti kod mladih odraslih osoba, kao što su dob, rod ili kvaliteta odnosa s roditeljima. Stoga je cilj ovog istraživanja bio ispitati povezanosti razvijenosti identiteta i intimnosti kod mlađih odraslih osoba. Nadalje, nastojalo se ispitati i potencijalne povezanosti razvijenosti identiteta i intimnosti s dobi sudionika, kao i njihovim zadovoljstvom odnosom s roditeljima i ljubavnom vezom. Konačno, cilj je uključivao i ispitivanje potencijalnih razlika u stupnju razvijenosti identiteta i intimnosti s obzirom na rod i ljubavni status. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 204 sudionika iz Republike Hrvatske čija se dob kretala između 18 i 40 godina. Korišteni mjerni instrumenti uključivali su upitnik općih podataka, ljestvice za samoprocjenu zadovoljstva odnosom s roditeljima i zadovoljstva ljubavnom vezom te podljestvice za intimnost i identitet Modificiranog Eriksonovog inventara psihosocijalnih stadija (MEPSI) (Darling-Fisher i Leidy, 2015). Rezultati su pokazali da postoji pozitivna povezanost stupnja razvijenosti identiteta i intimnosti. Također, stupanj razvijenosti identiteta značajno je pozitivno korelirao s dobi sudionika. U području kvalitete odnosa s bližnjima, stupanj razvijenosti identiteta bio je značajno pozitivno povezan sa zadovoljstvom odnosom s roditeljima, dok je stupanj razvijenosti intimnosti pozitivno korelirao specifično s procjenama kvalitete odnosa s majkom. Konačno, sudionike koji su u trenutku mjerenja bili u dugoročnoj ljubavnoj vezi (duže od 1 godine) karakterizirali su nešto viši stupnjevi razvijenosti identiteta i intimnosti. Utvrđeni odnosi djelomično su u skladu s predviđanjima i nalazima prijašnjih istraživanja u ovome području, no neki od nalaza upućuju na potrebu za dodatnim istraživanjem na uzorcima koji su više reprezentativni, u svrhu sigurnijeg donošenja zaključaka i primjenu značenja istih na generalnu populaciju.

Ključne riječi: identitet, intimnost, psihosocijalni razvoj, rodne razlike, dobne razlike, odnosi s roditeljima, ljubavni odnosi

THE RELATIONSHIP OF IDENTITY AND INTIMACY IN YOUNG ADULTHOOD

Summary

Recent cultural and social changes have significantly influenced the conditions under which young people make their transition to adulthood and develop important facets of themselves such as identity and the capacity for truly intimate relationships. The development of the mentioned qualities is crucial for the successful functioning of an adult. For this reason, it is important to determine the applicability of classical theories relevant to this period of life, such as Erikson's theory of psychosocial development, as well as potential factors that can mediate the successful development of identity and intimacy in young adults, such as age, gender or the quality of relationships with parents. The goal of this research was to examine the relationship between identity and intimacy development in young adults. Furthermore, an effort was made to examine potential relations between the development of identity and intimacy with the age of the participants, as well as their satisfaction with their relationship with their parents and their romantic relationship. Finally, the goal included examining potential differences in the degree of identity and intimacy development with respect to gender and romantic relationship status. A total of 204 participants from the Republic of Croatia, within the age range of 18 to 40, took part in the research. The measurement instruments used included a general data questionnaire, scales for self-reported relationship satisfaction with parents and romantic relationship satisfaction, and the intimacy and identity subscales of the Modified Erikson Psychosocial Stages Inventory (MEPSI) (Darling-Fisher and Leidy, 2015). The results showed that there is a positive correlation between the degree of identity and intimacy development. Moreover, the degree of identity development significantly positively correlated with the age of the participants. In the area of the quality of relationships with loved ones, the degree of identity development was significantly positively related to satisfaction with the relationship with parents, while the degree of intimacy development positively correlated specifically with assessments of the quality of the relationship with the mother. Finally, participants who at the time of measurement were in a long-term romantic relationship (longer than 1 year) were characterized by slightly higher degrees of identity and intimacy development. The established relationships are partially in line with the predictions and findings of previous research in this area, but some of the findings point to the need for additional research on samples that are more representative, in order to draw conclusions more confidently and apply their meaning to the general population.

Key words: identity, intimacy, psychosocial development, gender differences, age differences, relations with parents, romantic relationships

1. UVOD

Razvoj mlade osobe u smislu postupnog prelaženja pojedinca iz djetinjstva u odraslu dob relativno je novija koncepcija u kontekstu shvaćanja ljudskog razvoja kroz čitavu povijest. (Arnett i Hughes, 2014). Naime, prijelazno doba iz djetinjstva u odraslu dob koje bi danas nazvali adolescencijom, ili kasnije ranom odraslošću (eng. *emerging adulthood*), postala je realnost većine mladih tek nakon reformi zakona o dječjem radu i univerzalnom obrazovanju, što je mladima otvorilo vrata novootkrivenom slobodnom vremenu u tinejdžerskim godinama kada im se odgovornosti odrasle osobe nisu nametnule jednako brzo kao u dotadašnjoj prošlosti (Arnett i Hughes, 2014). Ovakvu promjenu u socijalnoj koncepciji puta razvoja mladih prema odrasloj dobi pratile su i razvojne teorije toga vremena, uključujući stadije kao što su adolescencija i rana odrasla dob. Tzv. psihosocijalne teorije razvoja, nastale kao odgovor na dominantna biološka i psihoanalitička stajališta u ranom 20. stoljeću, naglasak stavljaju na interakciju bioloških struktura pojedinca i njihove okoline (Lacković-Grgin, 2006). Jedan od neupitno najutjecajnijih teoretičara ovog područja je Erik Erikson, odnosno njegova teorija stadija psihosocijalnog razvoja. Ukratko, Erikson (1993) cjeloživotni razvoj koncipira kroz osam stadija, prilikom kojih je pojedinac suočen s osnovnim psihosocijalnim zadatkom kojeg mora savladati kako bi konflikt u specifičnom stadiju uspješno riješio, osigurao vlastiti ego, te u njega implementirao pozitivnu kvalitetu, odnosno vrlinu (Erikson, 1993).

1.1. Krize identiteta i intimnosti prema Eriksonu

Krize koje prema Eriksonu (1968) karakteriziraju adolescenciju i ranu odraslu dob su krize identiteta nasuprot zbunjenosti (adolescencija) i intimnosti nasuprot izolacije (rana odrasla dob). Krizu identiteta opisuje kao period privremene konfuzije i stresa prilikom kojeg mladi pokušavaju utvrditi svoje vrijednosti, ciljeve, te što njih čini jedinstveno njima samima. Kao ishode pozitivnog rješavanja ove krize navodi mnoštvo beneficija: ojačana svijest o jedinstvenosti sebe, poznavanje i integracija uloga u društvu, osjećaj kontinuiteta sebe tijekom vremena, te naposljetku vjernost (Berk, 2008; Beyers i Seiffge-Krenke, 2010). Neuspjeh rješavanja ove krize pak rezultira konfuzijom identiteta, koja se manifestira kao nemogućnost identificiranja s odgovarajućim ulogama u životu, te poteškoćama u formiranju i održavanju dugotrajnih bliskih odnosa, uključujući i one s ljubavnim partnerima, što je važna komponenta sljedeće krize u životima mladih osoba (Berk, 2008; Beyers i Seiffge-Krenke, 2010). Spomenuta kriza odnosi se na krizu intimnosti naspram izolacije, koja se

odražava u mislima i osjećajima mlade osobe o tome kako se trajno posvetiti i obvezati prisnom partneru (Berk, 2008). Razvijanje zrele kvalitete intimnosti zahtjeva razinu odricanja novostečene samostalnosti, ponovno definiranje identiteta kako bi se u njega ukomponirale potrebe i vrijednosti druge osobe, te balans potreba za nezavisnošću i prisnošću (Berk, 2008). Neuspjeh rješavanja ove krize očitovat će se u usamljenosti, izolaciji i strahu od bilo kakvih bliskih veza (Beyers i Seiffge-Krenke, 2010). Erikson naglašava da navedene poteškoće mogu proizaći iz ranijeg neuspjeha u razvoju zrelog identiteta, te da je istinsku intimnost s drugom osobom moguće doživjeti tek nakon što se uspostavi razuman osjećaj identiteta, čime i naglašava hijerarhijski poredak i međuzavisnost stadija razvoja koncipiranih u vlastitijoj teoriji (Erikson, 1968).

1.2. Operacionalizacije identiteta i intimnosti

Eriksonov teorijski doprinos je neupitno značajan, no i on sam priznaje kako su njegovi konstrukti izuzetno kompleksni, što ih čini teškima za operacionalizaciju i empirijsku provjeru (Lacković-Grgin, 2006). Ipak, pokušaji empirijske provjere njegovih teoretskih podloga započeli su operacionalizacijom konstrukta identiteta putem tzv. modela statusa identiteta, predloženog od strane Jamesa Marcie 60-ih godina prošlog stoljeća (Lacković-Grgin, 2006). Marcia operacionalizaciju statusa razvoja identiteta temelji na dimenzijama istraživanja (odnosi se na stupanj isprobavanja alternativa) i predanosti (podrazumijeva stupanj angažiranja u odabranome), mjerenima u područjima zanimanja, vjere i politike (Schiedel i Marcia, 1985; Lacković-Grgin, 2006). Naknadno su dodana i dva dodatna područja: stavovi rodnih uloga i uvjerenja o osobnoj seksualnosti, čime je obuhvaćen i interpersonalni aspekt (Schiedel i Marcia, 1985). S obzirom na navedeno, pojedince je moguće svrstati u četiri kategorije: ostvareni identitet, moratorij, zaključeni identitet i difuzija identiteta. Dok status ostvarenog identiteta obilježavaju izraženost istraživanja i predanosti, njemu suprotnim može se smatrati status difuzije identiteta, karakteriziran niskom predanošću i izostankom pokušaja istraživanja. Status moratorija smatra se razdobljem aktivnog istraživanja alternativa, bez izražene predanosti, dok s druge strane zaključeni identitet podrazumijeva predanost određenom identitetu bez razmatranja alternativa (Lacković-Grgin, 2006). Marciin doprinos očituje se u činjenici da se izuzetno veliki udio istraživanja razvoja identiteta, čak i do danas, pridržava opisanoj metodologiji (Hodgson, i Fischer, 1979; Dyk i Adams, 1987).

Što se tiče operacionalizacije konstrukta intimnosti, dominantna koncepcija pripisuje se Orlofskyu i suradnicima (1973). Njihov pristup temelji se na odnosima osobe s muškarcima i ženama, kao i njihovim stavovima prema međuljudskim odnosima s vršnjacima i stupnju otvorenosti, odgovornosti, bliskosti, uzajamnosti i predanosti u osobno najznačajnijim odnosima. S obzirom na navedeno, pojedince je moguće definirati kao intimne (kompetentnost za razvoj dubokih, osobnih odnosa), pred-intimne (izraženost samosvijesti uz izostanak predanosti povezane s intimnim odnosima), pseudo-intimne (isključivo površna predanost u odnosima), stereotipne (pojedinci s mnoštvom površnih odnosa ili pak oni koji vlastitog seksualnog partnera tretiraju kao objekt), te izolirane (povučenost i nesposobnost za razvitak interpersonalnih odnosa) (Orlofsky i sur., 1973).

1.3. Povezanost razvoja identiteta i intimnosti

Za sveobuhvatno razumijevanje Eriksonove teorije psihosocijalnog razvoja, potrebno je razumjeti da ju karakteriziraju hijerarhijski poredak i međuzavisnost stadija razvoja (Berk, 2008). Drugim riječima, Erikson smatra da je za uspješno nošenje s određenom krizom u razvoju neophodno na kvalitetan način i uspješno razriješiti prethodnu krizu u životu osobe (Berk, 2008). U kontekstu kriza identiteta i intimnosti, Erikson identificira intimnost kao normativnu krizu u individualnom razvoju, pri tome navodeći da je pojedinac tek nakon ostvarenja snažnog identiteta sposoban razvijati intimne odnose s drugima. Nesigurnost u vlastiti identitet facilitira inhibicije protiv otkrivanja sebe drugima, što zauzvrat koči formiranje zrele intimnosti, a interpersonalne odnose ograničava na neosobne i površne (Dyk i Adams, 1987). Mnoštvo se empirijskih provjera bavilo upravo ovom problematikom, te ih je većina potvrdila Eriksonovu premisu o nužnosti određenog stupnja razvijenosti identiteta za nastavak razvoja u području intimnosti, najčešće manifestiranu u nalazima prema kojima viši stupanj razvijenosti identiteta prati i razvijeniji stupanj intimnosti pojedinca (Orlofsky i sur. 1973; Kacerguis i Adams, 1980; Waring i sur., 1980; Tesch i Whitbourne, 1982). No, još je važnije spomenuti i činjenicu da nalaze spomenutih starijih istraživanja u velikoj mjeri prate i recentnija istraživanja. Primjerice Årseth i suradnici (2009), koji su utvrdili pozitivan odnos između visokog statusa identiteta i visokog statusa intimnosti, kao i odgovarajući pozitivan odnos između niskog statusa identiteta i niskog statusa intimnosti. Beyers i Seiffge-Krenke (2010) iznose empirijsku potporu za navodni jasan razvojni poredak identiteta i intimnosti u prilog Eriksonovoj teoriji. Nadalje, Montgomery (2005) utvrđuje da razvoj identiteta predstavlja neovisni čimbenik koji doprinosi predviđanju razvoja intimnosti kod odraslih. Weisskirch (2018) pak tvrdi da

je postignuće identiteta, među ostalim faktorima, predviđalo intimnost. Te naposljetku, Marsh i suradnici (2006) demonstriraju snažan razvoj ega kao adekvatni čimbenik koji objašnjava istodobne razine osjećaja sigurnosti i intimnog ponašanja u odnosu s prijateljima, kao i čimbenik koji predviđa porast ovih varijabli tijekom vremena. Recentnija empirijska literatura u ovome je području od iznimne važnosti budući da je u mnogim dijelovima svijeta zastupljena produljena tranzicija u razvoju identiteta i intimnosti (Arnett, 2014)

1.4. Kritike teorija normativnih kriza

Ipak, Eriksonova teorija, kao i teorije koje razvoj koncipiraju po modelu normativnih kriza generalno, nisu bez kritika. Među spomenutim, od velike su važnosti kritike koje se odnose na zanemarivanje individualnih razlika u načinu na koji pojedinci polaze kroz navodne stadije u razvoju s obzirom na njihove karakteristike ili odnose (Berk, 2008). Konkretno, za razvoj identiteta i intimnosti ponuđeni su brojni čimbenici koji potencijalno pridonose razlikama u razvoju samog identiteta i intimnosti, te koji pod pitanje stavljaju navodnu univerzalnu primjenjivost jednog generalnog puta u razvoju (Berk, 2008).

1.5. Razvoj identiteta i intimnosti s obzirom na dob

Za napredak u bilo kojem aspektu razvoja potrebno je dovoljno vremena. Uzimajući u obzir tipične dobi povezane sa specifičnim krizama u razvoju postavljene od strane Eriksona (1968) za očekivati je razlike u napretku razvoja identiteta i intimnosti s obzirom na dob ispitanih, što je pretpostavka potvrđena i empirijskim dokazima. Tako primjerice Tesch i Whitbourne (1982) izvještavaju o većem udjelu sudionika koji se nalaze u intimnom ili pred-intimnom statusu razvoja, u usporedbi s prethodnim istraživanjima na nešto mlađim sudionicima, dok slične nalaze o napretku razvoja intimnosti kroz ranu odraslost također nude i Barry i suradnici (2009), te Beyers i Seiffge-Krenke (2010). Usporediv uzorak u razvoju zabilježen je i u području identiteta (Schiedel i Marcia 1985; Battle, 1998; Beyers i Seiffge-Krenke, 2010; Kroger i sur., 2010). Važan je i nalaz Raskina (1986), kojim opravdava primjenu konstrukata identiteta i intimnosti na uzorke mladih odraslih osoba, s obzirom na dotadašnju isključivost njihove primjene na adolescente. Osvrtom na navedene nalaze, jasno je da generalno stajalište u ovome području da nešto stariji pojedinci iskazuju i nešto razvijenije identitete i kapacitete za stupanje u istinski intimne odnose.

1.6. Rodne razlike u razvoju identiteta i intimnosti

Daleko najistaknutije područje istraživanja razlika u razvoju identiteta i intimnosti je upravo ono koje se odnosi na rodne razlike. Brojna istraživanja navode nalaze o većoj zastupljenosti žena u usporedbi s muškarcima, s obzirom na razvijenost intimnosti (Battle, 1998; Beyers i Seiffge-Krenke, 2010; Johnson i sur., 2012; Czyżowska i sur. 2019), dok Årseth i suradnici (2009) predlažu da žene posjeduju sposobnost formiranja intimnih veza bez obzira na status razvoja identiteta. Nadalje, tvrdi se da mladi različitih rodova pregovaraju o krizama identiteta i intimnosti na različite načine (Dyk i Adams, 1987), odnosno da su žene sposobne i sklone rješavati krize identiteta i intimnosti paralelno, potencijalno formirajući svoj identitet kroz važne interpersonalne odnose (Schiedel i Marcia, 1985; Dyk i Adams, 1987). Uz navedeno, ponuđena su i obrazloženja temeljena na rodno različitim socijalizacijskim procesima (Gilligan, 1993), te potencijalno višem kapacitetu za intimnost kod žena (Hodgson i Fischer, 1979). Ipak, važno je spomenuti i značajan broj proturječnih nalaza u području razvoja identiteta (Tesch i Whitbourne, 1982; Beyers i Seiffge-Krenke, 2010) i intimnosti (Tesch i Whitbourne, 1982), koji su izostanak rodni razlika u razvijenosti ovih dvaju konstrukata interpretirali na nekoliko različitih načina. Ističući primjerice specifične čimbenike kao što su rješavanje faze profesionalnog identiteta kao rodno univerzalne vodilje razvoja intimnosti (Kacerguis i Adams, 1980), ili pak nagle promjene u ulozi žena u društvu kao facilitatore odmicanja razvojnih puteva nekih žena od onih za njih tradicionalno karakterističnih prema Eriksonu (Kacerguis i Adams, 1980). Spomenuti nalazi koji se referiraju na promjenu socijalne uloge žene u kontekstu psihosocijalnog razvoja ipak su velikim dijelom utvrđeni u kasnijim desetljećima prošloga stoljeća (Kacerguis i Adams, 1980). Stoga je ključno biti oprezan prilikom primjene ovih nalaza na uzorcima iz 21. stoljeća, posebice zbog mnoštva dodatnih socijalnih promjena koje su zahvatile današnje generacije mladih, a potencijalno se mogu manifestirati u efektima kohorte.

1.7. Uloga odnosa s roditeljima u razvoju identiteta i intimnosti

Iako se Eriksonova teorija psihosocijalnog razvoja primarno usredotočuje na individualni razvoj, osnovna načela teorije ipak uključuju kontekste u kojima se razvoj odvija. Prema Eriksonu (1993), tijekom djetinjstva i adolescencije obitelj predstavlja središnji kontekstualni utjecaj na razvoj. Brojni su aspekti funkcioniranja obitelji i roditeljstva predloženi kao čimbenici koji usmjeravaju razvoj identiteta pojedinca. Samo

neki od njih uključuju: roditeljski stil, kulturnu pozadinu, prisutnost sukoba u kućanstvu, stupanj percipirane privrženosti vlastitim roditeljima (Laughland-Booÿ i sur., 2018), emocionalnu bliskost i poticanje autonomije i neovisnosti (Schultheiss i Blustein, 1994), te međusobne diferencijacije članova obitelji, koja podrazumijeva međusobnu neovisnost članova obitelji, uz održavanje čvrstih emocionalnih veza (Scabini i Manzi, 2011). Obiteljski kontekst igra izuzetno važnu ulogu i u specifičnim procesima razvoja identiteta mladih, kao što je istraživanje, konkretno kroz roditeljske postupke kao što su razgovor u svrhu podržavanja, dvosmjerna komunikacija ili izostanak sankcija za ponašanja rodno stereotipna za rod suprotan mladoj osobi (Schiedel i Marcia, 1985; Luyckx i sur., 2006; Weeks i Pasupathi, 2010; Pittman i sur., 2012; Laughland-Booÿ i sur., 2018). Uz to, utvrđeno je i da predanost pri razvoju identiteta beneficira od pozitivnog obiteljskog konteksta (Jackson i sur., 1990; Mullis i sur., 2003; Meeus i sur., 2005). U području razvoja intimnosti, postoje nalazi o privrženosti karakteriziranoj niskim izbjegavanjem, udobnosti bliskih odnosa koji proizlaze iz povijesti odnosa roditelj-dijete, samoj kvaliteti odnosa roditelj-adolescent, te promatranju međuljudskih odnosa vlastitih roditelja, kao odrednicama uspješnog razvoja intimnosti (Waring i sur., 1980; Weisskirch, 2018). Naposljetku, važno je spomenuti nalaze koji se odnose na specifične doprinose majki i očeva u razvoju identiteta i intimnosti, odnosno na njihovu unikatnu ulogu u podržavanju razvoja spomenutih koncepata kod vlastite djece. Naime, uloga očinstva naglašena je kao prediktor za razvitak budućih ljubavnih veza (Karre, 2015). Također, percipirana autonomija dana adolescentu od strane oca, smatra se pozitivno povezanom s uspješnim razvojem identiteta (Michalek, 2016). Odnos majke i djeteta se pak ističe kao izuzetno doprinosan uspješnom razvoju intimnosti (Waring i sur., 1980), no i kao odnos koji je dugoročni prediktor za smanjenje konfuzije identiteta i povećanje njegove koherentnosti (Reis i Youniss, 2004), kao i poticaj istraživanju vlastitog identiteta (Galliher i Kerpelman, 2012).

1.8. Uloga ljubavnih odnosa u razvoju identiteta i intimnosti

Konačno, bitno je sagledati razvoj intimnosti i identiteta u kontekstu ljubavnih odnosa mladih i adolescenata, budući da upravo ovakvi odnosi nerijetko definiraju živote mladih osoba, te predstavljaju bitnu komponentu krize intimnosti prema Eriksonu (1968). S obzirom da Erikson (1968) tvrdi da je uspješno razrješavanje krize identiteta neophodan korak u razvoju intimnosti pa tako i ljubavnih veza, nalazi koji potvrđuju ovu premisu očekivano su nerijetki. Primjerice, Rotenberg i suradnici (1993) tvrde da je zadovoljstvo vezom odraslih parova povezano s većim postignućem identiteta kod partnera kao

pojedinaca. Nadlajce, Barry i suradnici (2009) utvrdili su da je postignuti identitet pozitivno povezan s društvenošću, vrijednošću, privrženošću i emocionalnom podrškom u ljubavnim vezama. Slični nalazi koji se konkretno odnose na pozitivne utjecaje razvijenog identiteta na kvalitetu ljubavnih odnosa, evidentni su i u studijama Gallihera i Kerpelman (2012), dok pak određeni autori tvrde da zreli i razvijeni identitet može i facilitirati samu frekvenciju stupanja u ljubavne veze (Johnson i sur., 2012; Felix i sur., 2021). Ipak, važno je naglasiti da samo stanje „biti u vezi“ nije opravdano sagledavati kao preduvjet za predanost identitetu (Laughland-Booÿ i sur., 2018), što potvrđuju i nalazi prema kojima su čak i pojedinci čije je razriješenje krize identiteta bilo generalno negativno izvještavali o svojoj uključenosti u ljubavne veze (Tesch i Whitbourne, 1982). Uzimajući u obzir ukupnost nalaza koji razvijenost identiteta stavljaju u pozitivan odnos s kvalitetama ljubavnih odnosa, kao i Eriksonovu koncepciju o intimnosti kao ovisnoj o prethodnom razvoju osobnog identiteta, razumno je da se brojnim istraživanjima i sama razvijenost intimnosti sagledavala u kontekstu ljubavnih veza mladih. Tako primjerice Weisskirch (2018), preko konstrukta samoefikasnosti u vezi, razvijenosti intimnosti promatra kao odrednicu zadovoljstva u ljubavnim vezama, dok Felix i suradnici (2021) tvrde da je strah od intimnosti povezan s niskom kvalitetom i duljinom trajanja ljubavnih veza.

1.9. Polazište i ciljevi istraživanja

Polazišna točka ovoga istraživanja može se odrediti kroz nekoliko shvaćanja. Prvo, pravilna progresivna povezanost statusa razvoja identiteta i intimnosti u funkciji dobi pojedinca, ne predstavlja u potpunosti neupitnu koncepciju. Naime, postoji konsenzus da se formiranje identiteta unutar mnogih životnih domena obično proteže izvan adolescentskih godina neke osobe, dok također sve osobe ne napreduju istom brzinom u razvoju identiteta i intimnosti (Arnett, 2014). Također, od velike je važnosti replicirati premise Eriksonove teorije razvoja na uzorke iz današnjeg doba, uzimajući u obzir značajne društvene i normativne promjene koje su rezultirale produljenom tranzicijom u području razvoja identiteta i intimnosti (Arnett, 2014). Što se tiče rodni razlika, od koristi je preispitati iste s obzirom na relativno konfliktne empirijske nalaze u ovome području. Konačno, potvrda povezanosti pozitivnih ishoda u ljubavnim odnosima i kvalitetnog razvoja identiteta i intimnosti, kao i facilitacija razvoja istih pod utjecajem određenih roditeljskih postupaka koji vode do kvalitetnije percipiranog odnosa između roditelja i djece, mogle bi poslužiti kao dodatni poticaj u području savjetovanja i pomoći u odgoju. Uzimajući navedeno u obzir, cilj istraživanja bio je ispitati povezanost razvijenosti identiteta i intimnosti kod mlađih odraslih osoba. Nadalje, dodatni

cilj je bio i ispitati potencijalne povezanosti razvijenosti identiteta i intimnosti s dobi sudionika, kao i njihovim zadovoljstvom odnosom s roditeljima i ljubavnom vezom. Konačno, cilj je uključivao i ispitivanje potencijalnih razlika u stupnju razvijenosti identiteta i intimnosti s obzirom na rod i ljubavni status.

1.10. Problemi i hipoteze

Problemi:

1. Utvrditi odnos identiteta i intimnosti kod osoba mlađe životne dobi
2. Utvrditi odnos identiteta i intimnosti s dobi, zadovoljstvom odnosom s roditeljima (posebno s majkom i posebno s ocem) i zadovoljstvom ljubavnom vezom
3. Ispitati razlike u stupnju razvijenosti identiteta i intimnosti s obzirom na rod i status ljubavne veze

Hipoteze:

1. S obzirom na prijašnja istraživanja (Montgomery., 2005; Årseth i sur., 2009; Beyers i Seiffge-Krenke., 2010), pretpostavlja se da će, kod osoba mlađe životne dobi, viši stupanj razvijenosti identiteta pratiti i viši stupanj razvijenosti intimnosti, odnosno da će mjere ova dva konstrukta biti pozitivno povezane.
2. Uzevši u obzir rezultate prijašnjih istraživanja očekuje se:
 - a) da će viši stupanj razvijenosti identiteta i intimnosti pratiti i dob sudionika, odnosno da će mjere ovih konstrukata biti pozitivno povezane (Battle, 1998; Barry i sur., 2009; Beyers i Seiffge-Krenke, 2010; Kroger i sur., 2010).
 - b) da će viši stupanj razvijenosti identiteta i intimnosti pratiti i više procjene zadovoljstva odnosom s oba roditelja, odnosno da će mjere ovih konstrukata biti pozitivno povezane (Galliher i Kerpelman, 2012; Karre, 2015; Michałek, 2016).
 - c) da će viši stupanj razvijenosti identiteta i intimnosti pratiti i više procjene zadovoljstva odnosom ljubavnom vezom, odnosno da će mjere ovih konstrukata biti pozitivno povezane (Barry i sur., 2009; Galliher i Kerpelman, 2012; Felix i sur., 2021).

3. Uzevši u obzir rezultate prijašnjih istraživanja očekuje se:

- a) viši stupanj razvijenosti intimnosti kod žena u usporedbi s muškarcima (Beyers i Seiffge-Krenke, 2010; Johnson i sur., 2012; Czyżowska i sur., 2019), kao i izostanak razlike u stupnju razvijenosti identiteta između sudionika različitih rodova (Tesch i Whitbourne, 1982; Beyers i Seiffge-Krenke, 2010).
- b) viši stupanj razvijenosti identiteta i intimnosti kod osoba mlađe životne dobi koji su trenutno u dugoročnoj ljubavnoj vezi, u usporedbi s osobama koje nisu u takvom odnosu (Johnson i sur., 2012; Felix i sur., 2021).

2. METODA

2.1. Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 204 sudionika iz Republike Hrvatske čija se dob kretala između 18 i 40 godina ($M=25,52$, $SD=6,31$). Većinu uzorka činile su žene ($N=167$, 81,9%), dok su muškarci činili 17,6% uzorka ($N=36$). Nešto više od polovice uzorka činili su studenti ($N=110$, 53,9%), dok je ostatak uzorka bio sačinjen od sudionika ostalih radnih statusa (stalno zaposlen, nezaposlen ili sezonski radnik). Što se tiče razine obrazovanja uzorka, polovina sudionika imali su završenu srednju školu ($N=104$, 51,0%), dok je ostatak uzorka bio sačinjen od više obrazovanih pojedinaca, s najvećim udjelom onih koji su završili diplomski studij ($N=49$, 24,0%). Nadalje, veliku većinu uzorka činili su heteroseksualni pojedinci ($N=160$, 78,4%), a sljedeća najzastupljenija seksualna orijentacija bila je biseksualna ili panseksualna ($N=26$, 12,7%). Što se tiče statusa veze, nešto manje od polovine sudionika u trenutku provođenja istraživanja nisu bili u ljubavnom odnosu ($N=85$, 41,7%), dok je ostatak uzorka bio relativno ravnomjerno raspoređen između ostalih statusa veze (u braku, u vezi ali bez kohabitacije ili u izvanbračnoj zajednici). Konačno, velika većina sudionika nisu imali djecu ($N=171$, 83,8%).

2.2. Mjerni instrumenti

2.2.1. Upitnik općih podataka

Ovaj upitnik općih podataka sadržavao je pitanja o dobi, rodu, radnom statusu, razini obrazovanja, seksualnoj orijentaciji, statusu veze i broju djece. Sudionici su također morali izjasniti duljinu trajanja vlastite ljubavne veze.

2.2.2. Modificirani Eriksonov inventar psihosocijalnih stadija (MEPSI)

Za utvrđivanje stupnja razvijenosti identiteta i intimnosti kod sudionika, korišten je Modificirani Eriksonov inventar psihosocijalnih stadija (MEPSI). MEPSI sastoji se od pet pozitivnih i pet negativnih čestica za opisivanje atributa koji proizlaze iz uspješnog, odnosno neuspješnog rješavanja svake od kriza u psihosocijalnom razvoju (Darling-Fisher i Leidy, 2015). To daje 10 čestica po podljestvici, te ukupno 80 čestica (Darling-Fisher i Leidy, 2015). U ovome istraživanju, koristiti će se podljestvice za intimnost i identitet. Alfa koeficijent pouzdanosti za globalnu MEPSI mjeru iznosi 0,97, dok koeficijenti za korištene podljestvice iznose 0,85 za podljestvicu identiteta, odnosno 0,78 za podljestvicu intimnosti (Darling-Fisher i Leidy, 2015). Rezultat na podljestvici dobiva se vrednovanjem pojedinih čestica, potom obrnutim vrjednovanjem negativnih čestica, te konačno izračunavanjem srednje vrijednosti za svakog sudionika (Darling-Fisher i Leidy, 2015). Niska ocjena (1-2) odražava prevlast negativnih atributa, dok visoka ocjena (4-5) odražava prevlast pozitivnih atributa. Konkretno, u kontekstu identiteta i intimnosti, izraženost spomenutih pozitivnih atributa upućuje na naginjanje pojedinog sudionika prema više postignutom identitetu naspram konfuzije identiteta, odnosno prema razvijenijoj intimnosti naspram izolacije (Darling-Fisher i Leidy, 2015). Drugim riječima, što je veći rezultat to je uspješnije riješena određena kriza u razvoju (Darling-Fisher i Leidy, 2015). Primjer tvrdnje u sklopu podljestvice identiteta glasi „*Ne osjećam se baš uključenim u svoj život.*“, dok je podljestvica za intimnost uključivala tvrdnje poput „*Preferiram ne pokazivati previše sebe ili se otvarati drugima.*“.

2.2.3. Ljestvice za samoprocjenu zadovoljstva odnosom s roditeljima i zadovoljstva ljubavnom vezom

Kako bi se prikupili podaci o zadovoljstvu odnosom s roditeljima, kao i o zadovoljstvu ljubavnom vezom, sudionici su na ljestvici od 5 stupnjeva procijenili spomenute odnose. Rezultat na skalama je varirao od 1 („u potpunosti sam nezadovoljan/na“), do 5 („u potpunosti sam zadovoljan/na“).

2.3. Postupak

Istraživanje je provedeno putem online ispunjavanja obrasca u programu Google obrasci (eng. *Google docs*). Obrazac koji je sadržavao sve korištene mjerne instrumente, bio je podijeljen putem društvenih mreža (*Instagram, Facebook* grupe itd.) u periodu od travnja

do svibnja 2022. godine. Sudionici su dobrovoljno sudjelovali u istraživanju, mogli su prekinuti s ispunjavanjem obrasca u bilo kojem trenutku te su bili obavješteni o svrsi ovoga istraživanja kao provođenja završnoga rada, kao i o vlastitoj anonimnosti koja im je osigurana. Također, na kraju samog obrasca, sudionicima je bilo omogućeno napisati kratak komentar ili osvrt na njihovo iskustvo sudjelovanja u istraživanju.

3. REZULTATI

U svrhu odgovora na istraživačke probleme prije provođenja statističkih analiza izračunati su neki od deskriptivnih podataka za korištene mjerne instrumente, kao i njihove podljestvice. Podaci su prikazani u Tablici 1.

Tablica 1 Prikaz nekih deskriptivnih parametara za korištene skale

<i>Skala</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Raspon rezultata (min-max)</i>	<i>Asimetričnost</i>	<i>Spljoštenost</i>	<i>α</i>
Modificirani Eriksonov inventar psihosocijalnih stadija (MEPSI)							
Podljestvica: identitet	204	3,63	0,81	1,3-5,0	-0,39	-0,49	,85
Podljestvica: intimnost	204	3,74	0,61	1,8-4,9	-0,19	-0,30	,78
Ljestvica za samoprocjenu zadovoljstva odnosom s partnerom	123	4,37	0,74	2-5	-1,10	0,99	
Ljestvica za samoprocjenu zadovoljstva odnosom s majkom	200	4,05	1,06	1-5	-1,00	0,28	
Ljestvica za samoprocjenu zadovoljstva odnosom s ocem	183	3,62	1,24	1-5	-0,48	-0,84	

Napomena: *N*=broj sudionika; *M*=aritmetička sredina; *SD*=standardna devijacija; min-max=najniži i najviši rezultat na skali; *α*=Cronbachov koeficijent unutarnje konzistencije

Kao što je vidljivo u tablici 1, rezultati sudionika na podljestvicama identiteta i intimnosti upitnika MEPSI relativno su koncentrirani oko središnje vrijednosti (3), uz blago nagnjanje prema višim rezultatima. Što se tiče procjena kvalitete njihovih bliskih odnosa, važno je uočiti da su one svakako značajnije pomaknute prema pozitivnim procjenama; izuzev procjena odnosa s ocem koje samo blago nagnju prema višim vrijednostima. U globalu, ovaj uzorak sudionika dakle predstavlja skupinu osoba relativno, iznadprosječno zadovoljnih svojim bliskim odnosima. Važno je naglasiti i da je prije provođenja statističkih analiza, putem izračunavanja parametara asimetričnosti i spljoštenosti, provjereno zadovoljavaju li dobiveni podaci uvjete za provođenje parametrijskih analiza. Kao kriterij, koristili su se uvjeti postavljeni od strane Klinea (2011). Prema spomenutom autoru, distribucije rezultata vrijednosti indeksa asimetričnosti većih od 3 te vrijednosti indeksa spljoštenosti većih od 8, tretiraju se kao izrazito odstupajuće od normalne distribucije (Kline, 2011). Uvidom u tablicu 1, vidljivo je da distribucije rezultata na svakoj od korištenih skala zadovoljavaju spomenute uvjete.

Prvi korak u analizama bio je provjeriti povezanost između mjera centralnih konstrukata u ovome istraživanju, identiteta i intimnosti. Kako bi se to napravilo, izračunat je Pearsonov koeficijent korelacije između ukupnih rezultata sudionika na podljestvicama identiteta i intimnosti upitnika MEPSI. Rezultati analize vidljivi su u tablici 2.

Tablica 2 Vrijednost Pearsonovog koeficijenta korelacije između ukupnih rezultata sudionika na podljestvicama identiteta i intimnosti upitnika MEPSI

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>r</i>
Identitet	3,63	0,81	0,36*
Intimnost	3,74	0,61	

Napomena: *N*=204; *M*=aritmetička sredina; *SD*=standardna devijacija; *r*=Pearsonov koeficijent korelacije; **p*<.05

Utvrđena je statistički značajna, pozitivna povezanost između ukupnih rezultata sudionika na podljestvicama identiteta i intimnosti upitnika MEPSI. Sudionici koji su postizali više rezultate

na podljestvici identiteta također su postizali više rezultate i na podljestvici intimnosti (Tablica 2).

U skladu s postavljenim istraživačkim pitanjima, sljedeći korak bio je ispitati odnos identiteta i intimnosti s dobi sudionika, kao i sa samoprocjenama zadovoljstva u odnosima s roditeljima (posebno s majkom i posebno s ocem) i ljubavnim partnerom. Kako bi se to napravilo, izračunati su Pearsonovi koeficijenti korelacije između dobi sudionika, njihovih procjena zadovoljstva u odnosu s ljubavnim partnerom, majkom i ocem i ukupnih rezultata sudionika na podljestvicama identiteta i intimnosti upitnika MEPSI. Spomenute korelacije izračunate su na poduzorcima s obzirom da neki od sudionika nisu mogli dati informaciju o zadovoljstvu u odnosu s ljubavnim partnerom, majkom i ocem. Rezultati opisanih analiza vidljivi su u tablici 3.

Tablica 3 Vrijednosti Pearsonovih koeficijenata korelacije između dobi sudionika, njihovih procjena zadovoljstva u odnosu s ljubavnim partnerom, majkom i ocem i ukupnih rezultata sudionika na podljestvicama identiteta i intimnosti upitnika MEPSI

	Dob	Kvaliteta odnosa s partnerom	Kvaliteta odnosa s majkom	Kvaliteta odnosa s ocem
Identitet	0,33*	0,14	0,37*	0,36*
Intimnost	0,10	0,14	0,20*	0,03

Napomena: $N(\text{dob})=204$; $N(\text{odnos s partnerom})=123$; $N(\text{odnos s majkom})=200$; $N(\text{odnos s ocem})=183$; M =aritmetička sredina; SD =standardna devijacija; $*p<.05$

Kao što je vidljivo u Tablici 3:

Utvrđena je statistički značajna, pozitivna povezanost između dobi sudionika i ukupnog rezultata sudionika na podljestvici identiteta upitnika MEPSI. S dobi, sudionici su imali i veći rezultat na podljestvici identiteta. Ipak, istovrsna povezanost nije utvrđena kada je bila riječ o odnosu dobi sudionika i ukupnog rezultata sudionika na podljestvici intimnosti.

Nadalje, nisu utvrđene statistički značajne povezanosti procjena zadovoljstva u odnosu s ljubavnim partnerom i ukupnih rezultata sudionika na podljestvicama identiteta i intimnosti upitnika MEPSI.

Što se tiče odnosa procjena zadovoljstva u odnosu s majkom i ukupnih rezultata sudionika na podljestvicama identiteta i intimnosti upitnika MEPSI, za oba odnosa utvrđene su statistički značajne, pozitivne povezanosti. Porast u procjenama kvalitete odnosa s majkom pratio je i istovremeni porast u ukupnim rezultatima na podljestvicama identiteta i intimnosti.

Naposljetku, utvrđena je i statistički značajna, pozitivna povezanost između procjena zadovoljstva u odnosu s ocem i ukupnog rezultata sudionika na podljestvici identiteta upitnika MEPSI. Porast u procjenama kvalitete odnosa s ocem pratio je i istovremeni porast u ukupnom rezultatu na podljestvici identiteta. No, značajna povezanost nije utvrđena kada je bila riječ o odnosu procjena zadovoljstva u odnosu s ocem i ukupnog rezultata sudionika na podljestvici intimnosti.

Konačna analiza odnosila se na ispitivanje razlika u stupnju razvijenosti identiteta i intimnosti s obzirom na rod i status ljubavne veze sudionika. Kako bi se sljedeće realiziralo, provedeni su t-testovi za nezavisne uzorke. Ipak, s obzirom na veliku razliku u broju sudionika s obzirom na rod i status ljubavne veze, korištenjem Leveneovog testa, prije provedbe t-testova provjereno je i utvrđeno da su preduvjeti homogenosti varijanci poduzoraka zadovoljeni ($p > .05$) (Tablica 4). Nadalje, nastavilo se ispitivanjem potencijalnih razlika u stupnju razvijenosti identiteta i intimnosti između muškarca i žena, kao i između sudionika koji su trenutno uključeni u ljubavni odnos (u trajanju od minimalno jednu godinu) i onih sudionika koji u nisu u takvom odnosu. Rezultati opisanih analiza vidljivi su u tablici 5 i tablici 6.

Tablica 4 Prikaz rezultata Leveneovih testova provjere homogenosti varijanci

	Identitet	Intimnost
	<i>p</i> Levene	<i>p</i> Levene
Rod	0,49	0,70
Status veze	0,68	0,50

Napomena: * $p < .05$

Tablica 5 Prikaz rezultata t-testa za nezavisne uzorke za rodne razlike u ukupnim rezultatima na podljestvicama identiteta i intimnosti upitnika MEPSI

	Identitet			Intimnost		
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i>
Muškarci (<i>N</i> =36)	3,61	0,91	0,23	3,66	0,64	0,82
Žene (<i>N</i> =167)	3,64	0,79		3,76	0,60	

Napomena: ***p* < .01; *M*=aritmetička sredina; *SD* =standardna devijacija

Tablica 6 Prikaz rezultata t-testa za nezavisne uzorke za razlike u ukupnim rezultatima podljestvicama identiteta i intimnosti upitnika MEPSI s obzirom na status ljubavne veze sudionika

	Identitet			Intimnost		
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i>
U vezi (<i>N</i> =96)	3,80	0,81	-2,62**	3,84	0,60	-2,68**
Nisu u vezi (<i>N</i> =85)	3,48	0,81		3,60	0,58	

Napomena: ***p* < .01; *M*=aritmetička sredina; *SD* =standardna devijacija

Utvrđene su statistički značajne razlike u ukupnim rezultatima na podljestvicama identiteta i intimnosti upitnika MEPSI, između sudionika koji su trenutno uključeni u ljubavni odnos (u trajanju od minimalno jednu godinu) i onih sudionika koji u nisu u takvom odnosu (Tablica 6). Sudionici koji su trenutno u ljubavnom odnosu, postignuli su više rezultate u mjerama razvoja identiteta i intimnosti u odnosu na sudionike koji nisu u vezi. S druge strane, statistički značajne, rodne razlike u rezultatima na podljestvicama identiteta i intimnosti nisu utvrđene (Tablica 5).

4. RASPRAVA

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati povezanost razvijenosti identiteta i intimnosti kod mlađih odraslih osoba. Ovaj cilj dodatno se proširio i ispitivanjem potencijalnih povezanosti razvijenosti identiteta i intimnosti s dobi sudionika, kao i njihovim zadovoljstvom odnosom s roditeljima i ljubavnom vezom te ispitivanjem potencijalnih razlika u stupnju razvijenosti identiteta i intimnosti s obzirom na ljubavni status i rod sudionika. Stoga, prvi istraživački problem koji je proizašao iz opisanog cilja glasio je: Utvrditi odnos identiteta i intimnosti kod osoba mlađe životne dobi. U skladu s navedenim problemom, prvom hipotezom se predviđao pozitivan odnos mjera razvijenosti identiteta i intimnosti, koji je provedbom statističke obrade podataka i potvrđen. Stoga, prvu je hipotezu opravdano prihvatiti.

Za početak, evidentno pozitivan odnos stupnja razvijenosti identiteta i intimnosti utvrđen u ovome istraživanju, svakako predstavlja jedan od teoretski i empirijski najčvršće utemeljenih odnosa relevantnih za ovo područje ispitivanja. Naime, hijerarhijski odnos ovih dvaju konstrukata, odnosno sagledavanje razvoja određenog stupnja identiteta mlade osobe kao preduvjeta za stupanje u značajne intimne odnose i daljnjeg razvitka intimnosti, jedno je od ključnih načela psihosocijalne teorije razvoja (Erikson, 1968). Prema Eriksonu (1968), krize identiteta i intimnosti predstavljaju normativne krize u individualnom razvoju pojedinca. Nadlaze, uspješan razvoj zrelog oblika intimnosti iziskuje određenu razinu odricanja nezavisnosti o drugima, balansiranje potrebama za bliskošću i samostalnošću, kao i redefiniranje pojma o sebi kako bi se u isti ukomponirale vrijednosti, težnje i potrebe druge osobe (Berk, 2008). Prema Eriksonovoj teoriji psihosocijalnog razvoja, osoba koja prethodno nije dostigla određen stupanj razvijenosti identiteta, odnosno osoba koju definiraju slaba svijest o sebi, nejasna uloga u društvu i okolini, slab osjećaj kontinuiteta i nemogućnost istinskog povjerenja, nije spremna na navedene kompromise, koji su ključni za uspostavljanje istinski intimnih odnosa (Berk, 2008; Beyers i Seiffge-Krenke, 2010). Kao rezultat toga, ovi pojedinci nerijetko pate od straha od bliskih veza, skloni su socijalnoj izolaciji i osjećajima usamljenosti (Beyers i Seiffge-Krenke, 2010). Drugim riječima, sposobnost razvijanja intimnih odnosa s drugima, vještina je karakteristična gotovo isključivo za osobe koje su prethodnoj normativnoj krizi jasno definirale svoj identitet. Osvrtom na konkretni sadržaj čestica za utvrđivanje razine razvoja identiteta i intimnosti korištenih u ovome istraživanju, ovaj odnos postaje još jasniji. Konkretno, nalaz da sudionici koji, primjerice, često mijenjaju mišljenje o sebi, teško procjenjuju kakav su tip osobe ili u kojem smjeru nastaviti svoj život također iskazuju i da nije pametno zbliziti se drugim osobama te da im je teško uspostaviti bliska prijateljstva, savršeno

oslikava hijerarhijski odnos procesa razvoja identiteta i intimnosti prema teoriji psihosocijalnog razvoja. Nadalje, važno je osvrnuti se i na mnoštvo empirijskih provjera Eriksonovog prijedloga o odnosu identiteta i intimnosti. Naime, većina istraživanja koja su se usmjerila na validaciju ove facete teorije psihosocijalnog razvoja potvrdile su odnos dobiven i u ovome istraživanju (Orlofsky i sur. 1973; Kacerguis i Adams, 1980; Waring i sur., 1980; Tesch i Whitbourne, 1982). Važno je naglasiti i da se trend u rezultatima istraživanja koja idu u prilog pretpostavkama Eriksonove teorije nastavio i kroz recentnija istraživanja. Primjerice istraživanje Beyers i Seiffge-Krenke (2010) ili Årseth i suradnika (2009), koji ne samo da su utvrdili pozitivan odnos između visokog stupnja razvijenosti identiteta i istovrsno razvijene intimnosti, već i usporedivu povezanost niskog stupnja razvijenosti identiteta s niskim stupnjem razvijenosti intimnosti. Nadalje, istraživanja poput onog provedenog od strane Montgomerya (2005), dodatno demonstriraju hijerarhijski odnos razvoja identiteta i intimnosti putem empirijskih demonstracija prediktivne moći stupnja razvijenosti identiteta u predviđanju razvoja intimnosti. Usporedive nalaze utvrdio je i Weisskirch (2018), dok Marsh i suradnici (2006) demonstriraju snažan razvoj ega kao adekvatni čimbenik koji predviđa porast razine osjećaja sigurnosti i intimnog ponašanja u prijateljskim odnosima tijekom vremena.

Drugi istraživački problem odnosio se na odnose koncepata identiteta i intimnosti s dobi sudionika, kao i njihovim osobnim procjenama kvalitete odnosa s bliskim osobama. Stoga je glasilo: Utvrditi odnos identiteta i intimnosti s dobi, zadovoljstvom odnosom s roditeljima (posebno s majkom i posebno s ocem) i zadovoljstvom ljubavnom vezom. Pratećom hipotezom pretpostavljene su pozitivne povezanosti stupnja razvijenosti identiteta i intimnosti s dobi sudionika, njihovim procjenama kvalitete odnosa s majkom i ocem te ljubavnim partnerom. Provedbom statističke obrade relevantnih podataka, samo neki od pretpostavljenih odnosa mjera razvijenosti identiteta i intimnosti i samoprocjena kvalitete odnosa s bliskim osobama te dobi sudionika pokazali su se značajnima, Dakle, ovu hipotezu opravdano je samo djelomično prihvatiti.

U pogledu odnosa identiteta i intimnosti s dobi sudionika, kako bi se razumio utvrđen pozitivan odnos dobi sudionika sa stupnjem razvijenosti identiteta, kao i izostanak istog u odnosu s intimnosti, bitno je ponovno se osvrnuti na temeljne postavke Eriksonove teorije psihosocijalnog razvoja, kao i na specifične karakteristike korištenog uzorka sudionika. Po definiciji, za napredak u bilo kojem razvojnom procesu, pa tako i normativnim krizama u Eriksonovoj teoriji, ključan je prolazak vremena. Kriza identiteta karakteristična je za period adolescencije, okvirno od 11. do 19. godine života (Berk, 2008). U području empirijskih

istraživanja, mnoga su dokazala značajne promjene u stupnju razvijenosti identiteta s obzirom na dob (Schiedel i Marcia 1985; Battle, 1998; Beyers i Seiffge-Krenke, 2010; Kroger i sur., 2010). No, s obzirom na vremenski period zahvaćen ovom krizom bitno je ne brzati u zaključku na temelju ovih istraživanja, kao i uzeti u obzir činjenicu da se velik broj njih provodio na uzorcima adolescenata, dok je uzorak u ovome istraživanju bio sačinjen većinom od mladih odraslih osoba. Upravo zbog navedenog, bitno je osvrnuti se na recentan i relevantan fenomen produljene tranzicije u području razvoja identiteta i intimnosti, kao rezultat značajnih kulturalnih i normativnih promjena u mnogim društvima današnjice (Arnett, 2014). Uzimajući u obzir mogućnost da su stoga, mlađi sudionici u ovome istraživanju, zahvaćeni ovom društvenom promjenom, produljili svoju tranziciju u odraslost što im je omogućilo više vremena za razvijanje zrelog identiteta, nalaz o povezanosti stupnja razvijenosti identiteta s dobi sudionika, čak i u istraživanju provedenom na uzorku mladih odraslih, postaje jasniji. Stoga je smisleno da su nešto mlađi sudionici u ovome istraživanju bili skloniji izraziti da su, primjerice, zbunjeni ili da se ne osjećaju pretjerano uključenim u svoj život, što su neki od pokazatelja identiteta koji još nije u potpunosti razvijen. Prebacivanjem fokusa na odnos intimnosti i dobi, izostanak povezanosti ova dva konstrukta utvrđen u ovome istraživanju može se činiti iznenađujući, uzimajući u obzir relativno veliki broj empirijskih potvrda ove povezanosti (Tesch i Whitbourne, 1982; Barry i sur., 2009; Beyers i Seiffge-Krenke; 2010). Stoga je potrebno ponovo se osvrnuti na ispitani uzorak. Okvirni period odvijanja ove krize je mlada odraslost, koja se najčešće definira kao period od otprilike 20. do 40-ih godina života (Berk, 2008). Ipak, uzorak korišten u ovome istraživanju, iako spada u ovaj vremenski okvir, nije reprezentativan po udjelu različitih dobnih skupina. Naime, većinu sudionika predstavljale su mlade osobe u ranim 20-im godinama ($M=25$). Stoga, postoji mogućnost da u pozadini utvrđenog odnosa stupnja razvijenosti intimnosti i dobi u ovome istraživanju, leži upravo izrazito naginjanje korištenog uzorka prema jednom kraju distribucije dobi. Konkretno, većina sudionika vjerojatno tek počinje s aktivnim rješavanjem pitanja vezanih za krizu intimnosti, a uz izostanak reprezentativnog udjela sudionika na drugoj strani dobne distribucije, ovo je potencijalno rezultiralo izostankom povezanosti dobi i stupnja razvijenosti intimnosti, konkretno u ovome istraživanju.

Uloga roditelja u razvoju identiteta i intimnosti neupitno je važna, budući da obitelj predstavlja središnji kontekstualni utjecaj na razvoj (Eriksonu, 1993). Čimbenici kao što su roditeljski stil, udio sukoba u kućanstvu i privrženost roditeljskim figurama (Laughland-Booÿ i sur., 2018), emocionalna bliskost i poticanje autonomije i neovisnosti (Schultheiss i Blustein,

1994), kao i međusobna neovisnost članova obitelji, uz održavanje čvrstih emocionalnih veza (Scabini i Manzi, 2011), dokazano mogu utjecati na smjer razvoja identiteta pojedinca. Nadalje, roditeljski odgojni postupci kao što su razgovor u svrhu podržavanja i dvosmjerna komunikacija te pozitivni obiteljski kontekst koji oni stvaraju, potiču razvoj identiteta kroz svoj utjecaj na individualne procese razvoja identiteta, kao što su procesi istraživanja i predanosti (Mullis i sur., 2003; Meeus i sur., 2005; Luyckx i sur., 2006; Weeks i Pasupathi, 2010; Pittman i sur., 2012; Laughland-Booÿ i sur., 2018). Stoga je razumljivo da su, uz pretpostavku da su imali veći pristup opisanim beneficijama, sudionici koji su procjenjivali svoj odnos s roditeljima (i majkom i ocem) kao kvalitetniji, primjerice, imali jasniju ideju o tome što žele biti i koje su im stvari važne u životu. Osvrtom na područje istraživanja roditeljske uloge u razvoju intimnosti, nailazimo na nalaze koji također idu u prilog povezanosti pozitivnih odnosa s roditeljima i razvoju zrele intimnosti (Waring i sur., 1980; Weisskirch, 2018). No, budući da je u ovome istraživanju stupanj razvoja intimnosti bio isključivo povezan s procjenom kvalitete odnosa s majkom, ali ne i ocem, potrebno je osvrnuti se na specifične i unikatne doprinose obaju roditelja u procesima razvoja intimnosti. Naime, iako postoje određeni nalazi o ulozi očinstva kao prediktora za razvitak budućih ljubavnih veza (Karre, 2015), u kontekstu intimnosti, uloga majke češće se spominje kao ključna (Waring i sur., 1980). U procesu razvoja intimnosti bitna je i povijest privrženih odnosa pojedinca, a budući da je majka najčešće objekt prvog i najdubljeg privrženog odnosa, ovo može služiti kao potencijalno objašnjenje dominantnijeg utjecaja kvalitete odnosa s majkom na razvojni put intimnosti (Årseth i sur., 2009; Pittman i sur., 2012).

Konačni odnos koji je zahvaćen ovim problemom je onaj između identiteta, intimnosti i kvalitete odnosa s ljubavnim partnerom. Intimni ljubavni odnosi često zauzimaju dominantnu ulogu u životima mladih osoba, a budući da prema Eriksonovoj teoriji psihosocijalnog razvoja ulazak u ovakve odnose iziskuje razvijeni identitet, zanimanje za empirijske provjere u ovome području svakako nije manjkavo. Primjerice Barry i suradnici (2009) tvrde da je postignuće identiteta pozitivno povezano s karakteristikama kvalitetne ljubavne veze kao što su emocionalna podrška i privrženost partneru. Usporedne nalaze utvrdila su i istraživanja Rotenberga i suradnika (1993) i Gallihera i Kerpelman (2012). Nadalje, stupanj razvoja same intimnosti također se pokazao relevantnim u odnosu s kvalitetom ljubavnih odnosa (Weisskirch, 2018; Felix i sur., 2021). Ipak, povezanosti stupnja razvijenosti identiteta i intimnost s procjenama kvalitete odnosa s ljubavnim partnerom nisu evidentirane u ovome istraživanju, stoga je potrebno usmjeriti se još jednom na specifičnosti korištenog uzorka.

Naime, sudionici ovog istraživanja izrazili su se kao izrazito zadovoljnima svojim odnosom s ljubavnim partnerom ($M=4,37$). Ovaj parametar je nagnut prema pozitivnom ekstremu distribucije procjena kvalitete odnosa s partnerom u tolikoj mjeri da, među svim mjerenim parametrima, njegova distribucija ujedno predstavlja i onu koja je najviše odstupala od normalne distribucije. Uzimajući navedeno u obzir, od upitne je valjanosti ispitivati odnose povezanosti procjena kvalitete odnosa s ljubavnim partnerom sa stupnjem razvijenosti identiteta i intimnosti, ako su sudionici u tolikoj mjeri „složni“ prema svojim procjenama ovoga odnosa. Stoga, upravo u ovome potencijalno leži izostanak statistički značajnih povezanosti procjena kvalitete odnosa s ljubavnim partnerom i mjera stupnja razvijenosti identiteta i intimnosti.

Konačni problem ovoga istraživanja doticao se ispitivanja potencijalnih razlika u razvijenosti identiteta i intimnosti s obzirom na nekoliko čimbenika. Konkretno, glasilo je: Ispitati razlike u stupnju razvijenosti identiteta i intimnosti s obzirom na rod i status ljubavne veze. U skladu s navedenim problemom, konačnom hipotezom pretpostavljao se viši stupanj razvijenosti intimnosti kod žena u usporedbi s muškarcima, izostanak usporedne razlike u stupnju razvijenosti identiteta između sudionika različitih rodova, kao i viši stupanj razvijenosti identiteta i intimnosti kod sudionika koji su trenutno u dugoročnoj ljubavnoj vezi, u usporedbi sa sudionicima koji nisu u takvom odnosu. Uvidom u rezultate statističke obrade podataka relevantnih za ovu hipotezu, opravdano ju je samo djelomično prihvatiti.

U području rodnih razlika, istraživanja razvoja identiteta i intimnosti imaju dugu tradiciju. Konkretnije, veliki broj istraživanja ukazuju na razvijeniju intimnost među ženama u usporedbi s muškarcima (Battle, 1998; Beyers i Seiffge-Krenke, 2010; Johnson i sur., 2012; Czyżowska i sur. 2019), dok su u području razvoja identiteta predloženi različiti razvojni putevi vezani za ovaj konstrukt, rezervirani za svaki od rodova (Schiedel i Marcia, 1985; Dyk i Adams, 1987), kao i obrazloženja temeljena na rodno različitim socijalizacijskim procesima (Gilligan, 1993), te potencijalno višem kapacitetu za intimnost kod žena (Hodgson i Fischer, 1979). Ipak, u kontekstu ovog istraživanja rodne razlike se nisu pokazale značajnima ni u području stupnja razvijenosti identiteta, kao ni u području stupnja razvijenosti intimnosti. Ovakvi nalazi iziskuju potrebu osvrta na ukupnost nalaza istraživanja koja upućuju na izostanak rodnih razlika u razvoju identiteta (Tesch i Whitbourne, 1982; Beyers i Seiffge-Krenke, 2010) i intimnosti (Tesch i Whitbourne, 1982). Izostanak rodnih razlika u procesima razvoja identiteta i intimnosti interpretirani su na različite načine, primjerice navođenjem potencijalnih čimbenika kao što su rješavanje faze profesionalnog identiteta kao rodno univerzalne vodilje razvoja intimnosti ili

pak upućivanjem na izrazito nagle promjene društvene uloge žena u vremenu koje slijedi uspostavljanje originalne teorije psihosocijalnog razvoja (Kacerguis i Adams, 1980). Ipak, važno je ne brzati u interpretiranju rezultata provedenog istraživanja kao još jednog u nizu dokaza protiv rodnih razlika u ovome području. Naime, uzorak korišten u ovome istraživanju bio je sačinjen od preko 80 postotne većine žena. Stoga je ispitivanje bilo kakvih rodnih razlika, a posebice zaključivanje na temelju rezultata istih, svakako od upitne valjanosti u ovome kontekstu.

Naposljetku, potrebno je osvrnuti se na odnos samog statusa veze sa stupnjevima razvoja identiteta i intimnosti. Naime, ovo predstavlja blisko područje istraživanja ranije spomenutom području koje ispituje odnos identiteta i intimnosti s kvalitetom samih ljubavnih odnosa, no ipak posjeduje neke specifičnosti. Budući da su u ovome istraživanju stupnjevi razvijenosti identiteta i intimnosti bili značajno različiti za sudionike ovisno o tome jesu li u ljubavnom odnosu ili ne, bitno je sagledati neke od važnijih nalaza u ovome području. Tako primjerice neki autori izvještavaju o tome da identitet može facilitirati samu frekvenciju stupanja u ljubavne veze (Johnson i sur., 2012; Felix i sur., 2021), kao i da je strah od intimnosti, kao manifestacija nerazvijene intimnosti, povezan s kratkotrajnošću i slabim uzdržavanjem veza kroz vrijeme (Felix i sur., 2021). Nadalje, Pittman i suradnici (2012) predlažu da osoba može koristiti svog ljubavnog partnera kao sigurnu bazu za nastavak razvoja vlastitog identiteta, što može rezultirati time da osobe koje su u ovakvom odnosu pokazuju nešto viši stupanj razvijenosti identiteta u usporedbi sa ostatkom populacije. Konačno, prema Johnson i suradnicima (2012), pojedinci višeg stupnja razvijenosti identiteta imaju nešto veće šanse stupiti u predani i dugoročni intimni odnos. Uzimajući relevantne nalaze u obzir, smisleno je da su sudionici ovoga istraživanja koji su u trenutku provođenja bili uključeni u predani ljubavni odnos, primjerice, u većoj mjeri bili sigurniji u to kakva su osoba, kao i u pokazivanje sebe drugima te više cijenili otvorenost u odnosu sa svojim bližnjima, u usporedbi sa ostatkom sudionika.

Sagledavanjem ukupnosti nalaza ovog istraživanja, važno je osvrnuti se na implikacije utvrđenih odnosa. Za početak, ovo istraživanje je još jedno u nizu onih koji su uspješno replicirali premise Eriksonove teorije koje se odnose na povezanost razvoja identiteta i intimnosti, na uzorke iz današnjeg doba. Pri tome, uzimajući u obzir značajne društvene i normativne promjene koje su rezultirale produljenom tranzicijom u području razvoja identiteta i intimnosti (Arnett, 2014). Nadalje, rezultati vezani za ulogu roditelja u razvoju identiteta i intimnost svakako imaju i praktičnu implikaciju. Naime ukazivanje na aktivnu ulogu koju

roditelji mogu imati ne samo u razvoju percepcije kvalitete odnosa s njima od strane njihovog djeteta, već i u razvojnim ishodima vezanim za identitet i intimnost njihovog djeteta, može poslužiti kao dodatni poticaj u području savjetovanja i pomoći u odgoju.

Konačno, važno je istaknuti i neke od nedostataka provedenog istraživanja. Daleko najveće preinake potrebne su u samom sastavu uzorka. Naime, korišteni uzorak bio je izrazito nereprezentativan u područjima roda, zadovoljstva odnosom s ljubavnim parterom, kao i dobi sudionika. Važnost ove činjenice leži u potencijalom utjecaju ovih čimbenika na same ishode provedenih statističkih analiza, a time i neispravnim zaključcima koji se iz njih potencijalno mogu iščitati. Nadalje, provođenje sličnog nacrta istraživanja u kros-kulturalnom obliku svakako bi bilo od velikog značaja, ne samo radi šireg konteksta validacije rezultata, već i zbog činjenice da neki autori ističu važnost kulturalnog konteksta u područjima razvoja identiteta i intimnosti (You i Malley-Morrison, 2000; Bedford, i Hwang, 2003). Za kraj, bilo bi poželjno i uključiti čimbenik seksualne orijentacije u nacрте budućih istraživanja, budući da može igrati važnu ulogu ne samo u procesu formiranja identiteta, već i u specifičnostima vezanim za intimne odnose (Rosario i sur., 2006; Hatchel i Subrahmanyam, 2016).

5. ZAKLJUČCI

1. Postoji pozitivna povezanost stupnja razvijenosti identiteta i intimnosti. Što bi značilo da su oni sudionici koji, primjerice, imaju jasniju ideju o tome što žele biti i koje su im stvari važne u životu, također skloniji sebe procijeniti kao toplu i prijateljski nastrojenu osobu i naglasiti važnost otvorenosti u odnosima s prijateljima.
2. Postoji pozitivna povezanost stupnja razvijenosti identiteta i dobi sudionika, dok stupanj razvijenosti intimnosti i dob sudionika nisu povezani. Drugim riječima, nešto stariji sudionici u većoj su mjeri, primjerice, naglašavali osjećaj uključenosti u vlastiti život i jasnoću važnih životnih prioriteta. Što se tiče pretpostavki provjerenih na poduzorcima, postoji pozitivna povezanost stupnja razvijenosti identiteta i intimnosti sa zadovoljstvom odnosom s majkom. Također, postoji i pozitivna povezanost stupnja razvijenosti identiteta sa zadovoljstvom odnosom s ocem, dok stupanj razvijenosti intimnosti i zadovoljstvo odnosom s ocem nisu povezani. Što bi značilo da su sudionici koji su svoj odnos s roditeljima procjenjivali kvalitetnijim imali, primjerice, manju tendenciju izjasniti se kao zbunjenima ili neodlučnima o vlastitom životu, dok su uz navedeno sudionici koji su odnos s majkom ocijenili kao kvalitetniji također bili skloniji

i ponositi se onime za što se zalažu, kao i poznavanju sebe u smislu kakav su tip osobe. Konačno, zadovoljstvo ljubavnom vezom nije povezano sa stupnjevima razvijenosti identiteta i intimnosti.

3. Postoji statistički značajna razlika u stupnju razvijenosti identiteta i intimnosti s obzirom na status ljubavne veze. Sudionici koji su u trenutku ispitivanja bili u ljubavnoj vezi postizali su više rezultate na skalama koje su mjerile stupnjeve razvijenosti identiteta i intimnosti, u usporedbi sa sudionicima koji u trenutku ispitivanja nisu bili u ljubavnoj vezi. Drugim riječima, sudionici koji su u trenutku ispitivanja bili u ljubavnoj vezi u većoj su mjeri bili sigurniji u to kakva su osoba, kao i u pokazivanje sebe drugima te su izrazili manje neugode u stavu prema potencijalnim razgovorima osobnog karaktera, u usporedbi sa ostatkom sudionika. Nadalje, ne postoji statistički značajna razlika u stupnju razvijenosti identiteta i intimnosti s obzirom na rod sudionika.

6. LITERATURA

- Arnett, J. J. (2014). *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties*. Oxford University Press.
- Arnett, J. J. i Hughes, M. (2014). *Adolescence and emerging adulthood*. Pearson Press.
- Årseth, A. K., Kroger, J., Martinussen, M., i Marcia, J. E. (2009). Meta-analytic studies of identity status and the relational issues of attachment and intimacy. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 9(1), 1-32.
- Barry, C. M., Madsen, S. D., Nelson, L. J., Carroll, J. S. i Badger, S. (2009). Friendship and romantic relationship qualities in emerging adulthood: Differential associations with identity development and achieved adulthood criteria. *Journal of Adult Development*, 16(4), 209.
- Battle, P. C. (1998). *Identity and intimacy development across adolescence, a cross-sectional study*. Neobjavljena doktorska disertacija. Winnipeg: Department of Psychology, University of Manitoba.
- Bedford, O. i Hwang, K. (2003). Guilt and Shame in Chinese Culture: A Cross-cultural Framework from the Perspective of Morality and Identity. *Journal For The Theory Of Social Behaviour*, 33(2), 127-144.

- Berk, L. E. (2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Naklada Slap.
- Beyers, W. i Seiffge-Krenke, I. (2010). Does identity precede intimacy? Testing Erikson's theory on romantic development in emerging adults of the 21st century. *Journal of adolescent research*, 25(3), 387-415.
- Czyżowska, D., Gurba, E., Czyżowska, N., Kalus, A., Sitnik-Warchulska, K. i Izydorczyk, B. (2019). Selected predictors of the sense of intimacy in relationships of young adults. *International journal of environmental research and public health*, 16(22), 1-14.
- Darling-Fisher, C. i Leidy, N. (2015). The Modified Erikson Psychosocial Stage Inventory.
- Dyk, P. A. i Adams, G. R. (1987). The association between identity development and intimacy during adolescence: A theoretical treatise. *Journal of Adolescent Research*, 2(3), 223-235.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. WW Norton & Company.
- Erikson, E. H. (1993). *Childhood and society*. WW Norton & Company.
- Felix, O. C. A., Oguegbe, T. M., Ezeanyanwu, C. F. i Chinenyenwa Felicitas, I. (2021). Intimate relationship among Nigerian university undergraduates: the predictive effects of self-esteem and identity. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 31(7), 929-940.
- Galliher, R. V. i Kerpelman, J. L. (2012). The intersection of identity development and peer relationship processes in adolescence and young adulthood: Contributions of the special issue. *Journal of adolescence*, 35(6), 1409-1415.
- Gilligan, C. (1993). *In a different voice: Psychological theory and women's development*. Harvard University Press.
- Hatchel, T. i Subrahmanyam, K. (2016). Sexuality and intimacy: Adolescent development in the digital sphere. U: Punch, S., Vanderbeck, R. i Skelton, T. (Ur.), *Families, Intergenerationality, and Peer Group Relations* (str. 1-22). Springer.
- Hodgson, J. W. i Fischer, J. L. (1979). Sex differences in identity and intimacy development in college youth. *Journal of Youth and Adolescence*, 8(1), 37-50.
- Jackson, E. P., Dunham, R. M. i Kidwell, J. S. (1990). The effect of family cohesion and adaptability on identity status. *Journal of Adolescent Research*, 5, 161-174.

- Johnson, H. D., Kent, A. i Yale, E. (2012). Examination of identity and romantic relationship intimacy associations with well-being in emerging adulthood. *Identity, 12*(4), 296-319.
- Kacerguis, M. A. i Adams, G. R. (1980). Erikson stage resolution: The relationship between identity and intimacy. *Journal of Youth and Adolescence, 9*(2), 117-126.
- Karre, J. K. (2015). Fathering behavior and emerging adult romantic relationship quality: Individual and constellations of behavior. *Journal of Adult Development, 22*, 148-158.
- Klarin, M. (2006). *Razvoj djece u socijalnom kontekstu: roditelji, vršnjaci, učitelji-kontekst razvoja djeteta*. Naklada Slap.
- Kline, R. B. (2011). Convergence of structural equation modeling and multilevel modeling. U: M. Williams (Ur.), *Handbook of methodological innovation* (str. 562-589). Sage.
- Kroger, J., Martinussen, M. i Marcia, J. E. (2010). Identity status change during adolescence and young adulthood: A meta-analysis. *Journal of adolescence, 33*(5), 683-698.
- Lacković-Grgin, K. (2006). *Psihologija adolescencije*. Naklada Slap.
- Laughland-Booŷ, J., Skrbiš, Z. i Newcombe, P. (2018). Identity and intimacy: A longitudinal qualitative study of young Australians. *Journal of Adolescent Research, 33*(6), 725-751.
- Luyckx, K., Goossens, L., Soenens, B. i Beyers, W. (2006). Unpacking commitment and exploration: Preliminary validation of an integrative model of late adolescent identity formation. *Journal of adolescence, 29*(3), 361-378.
- Marsh, P., Allen, J. P., Ho, M., Porter, M. i McFarland, F. C. (2006). The changing nature of adolescent friendships: Longitudinal links with early adolescent ego development. *Journal of Early Adolescence, 26*, 414-431.
- Meeus, W., Iedema, J., Maassen, G. i Engels, R. (2005). Separation-individuation revisited: On the interplay of parent-adolescent relations, identity and emotional adjustment in adolescence. *Journal of Adolescence, 28*, 89-106.
- Michałek, J. (2016). Relations with parents and identity statuses in the relational domain in emerging adults. *Current Issues in Personality Psychology, 4*(3), 146-154.
- Montgomery, M. J. (2005). Psychosocial intimacy and identity: From early adolescence to emerging adulthood. *Journal of Adolescent Research, 20*, 346-374.

- Mullis, R. L., Brailsford, J. C. i Mullis, A. K. (2003). Relations between identity formation and family characteristics among young adults. *Journal of Family Issues*, 24, 966-980.
- Orlofsky, J. L., Marcia, J. E. i Lesser, I. M. (1973). Ego identity status and the intimacy versus isolation crisis of young adulthood. *Journal of personality and social psychology*, 27(2), 211-219.
- Pittman, J. F., Kerpelman, J. L., Soto, J. B. i Adler-Baeder, F. M. (2012). Identity exploration in the dating domain: The role of attachment dimensions and parenting practices. *Journal of Adolescence*, 35(6), 1485-1499.
- Raskin, P. M. (1986). The relationship between identity and intimacy in early adulthood. *The Journal of Genetic Psychology*, 147(2), 167-181.
- Reis, O. i Youniss, J. (2004). Patterns in identity change and development in relationships with mothers and friends. *Journal of Adolescent Research*, 19, 31-44.
- Rosario, M., Schrimshaw, E. W., Hunter, J. i Braun, L. (2006). Sexual identity development among lesbian, gay, and bisexual youths: Consistency and change over time. *Journal of sex research*, 43(1), 46-58.
- Rotenberg, K. J., Schaut, G. B. i O'Connor, B. P. (1993). The roles of identity development and psychosocial intimacy in marital success. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 12, 198-217.
- Scabini, E. i Manzi, C. (2011). Family Processes and Identity. U: S. J. Schwartz, K. Luyckx, i V. L. Vignoles (Ur.), *Handbook of Identity Theory and Research* (str. 565-584). Springer Science & Business Media.
- Schiedel, D. G. i Marcia, J. E. (1985). Ego identity, intimacy, sex role orientation, and gender. *Developmental Psychology*, 21(1), 149-160.
- Schultheiss, D. P. i Blustein, D. L. (1994). Contributions of family relationship factors to the identity formation process. *Journal of Counseling and Development*, 73, 159-166.
- Tesch, S. A. i Whitbourne, S. K. (1982). Intimacy and identity status in young adults. *Journal of Personality and Social Psychology*, 43(5), 1041-1051.
- Waring, E. M., Tillman, M. P., Frelick, L., Russell, L. i Weisz, G. (1980). Concepts of intimacy in the general population. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 168(8), 471-474.

- Weeks, T. L. i Pasupathi, M. (2010). Autonomy, identity, and narrative construction with parents and friends. U: K. C. McLean, i M. Pasupathi (Ur.), *Narrative development in adolescence: Creating the storied self* (str. 65–91). Springer Science & Business Media.
- Weisskirch, R. S. (2018). Psychosocial intimacy, relationships with parents, and well-being among emerging adults. *Journal of Child and Family Studies*, 27(11), 3497-3505.
- You, H. i Malley-Morrison, K. (2000). Young adult attachment styles and intimate relationships with close friends: A cross-cultural study of Koreans and Caucasian Americans. *Journal Of Cross-Cultural Psychology*, 31(4), 528-534.